

УДК 7.05:069:004

ЕТАПИ ЕВОЛЮЦІЇ ТА СУЧАСНІ ВЕКТОРИ В ДИЗАЙНІ ВИСТАВКОВОГО ПРОСТОРУ

ТВЕРДИЙ Михайло, ХИНЕВИЧ Руслана

Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна

fenixoz@ukr.net

У роботі проведено історико-типологічний аналіз становлення та розвитку дизайну виставкового простору як міждисциплінарної проєктної діяльності. Проаналізовано ключові етапи еволюції виставок і музеїв та узагальнено сучасні вектори інновацій XXI століття.

Ключові слова: виставковий простір, етапізація розвитку, історико-типологічний аналіз, музейна експозиція.

ВСТУП

Дизайн виставкового простору в сучасній практиці дедалі менше зводиться до розміщення експонатів і дедалі більше розглядається як проєктування цілісного досвіду відвідувача. Зміни у культурі споживання інформації, розвиток медіа та технологій, а також соціальні очікування щодо доступності й екологічної відповідальності трансформують принципи експозиційної організації. Відтак історична перспектива дає змогу зафіксувати, як змінювалися моделі публічності, комунікації та ролі відвідувача — від спостережача до активного учасника і співтворця.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою роботи є окреслення етапів еволюції дизайну виставкового простору та визначення домінантних векторів сучасних тенденцій та інновацій.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Початкові форми виставкового простору формувалися в межах приватних колекцій і «кабінетів рідкісностей», де показ виконував репрезентативну та пізнавальну функції [1]. Водночас уже на цьому рівні виникає логіка організації огляду: предмети не лише зберігаються, а й групуються, позначаються, розміщуються у вітринах/шафах, утворюють зорові зв'язки й композиційні домінанті. Такий «об'єктний» підхід підкреслює, що зміна статусів і контекстів інтерпретації речей фактично задає ранні правила експозиційної комунікації та механіку «читання» колекції.

Із кінця XVIII століття публічний музей стає інструментом освіти та формування культурних уявлень про цінність колекцій і знань. Виставковий простір починає функціонувати як механізм організації поведінки: зали, маршрути, правила доступу, послідовність огляду задають новий тип взаємодії людини з експонатом та інституцією. Це сприяє появі стабільніших принципів упорядкування матеріалу (послідовність, типологія, тематичні зв'язки), а також більш виразних інструментів пояснення змісту для широкої аудиторії. У цьому періоді посилюються вимоги до «читабельності» експозиції для ширшої

аудиторії та до керування потоками відвідувачів, що надалі оформлюється у сучасні підходи до проектування відвідувального досвіду.

Середині XIX століття запускає фазу, у якій виставка стає інструментом демонстрації прогресу, товарів і національних досягнень. Такі події стимулюють розвиток тимчасових павільйонів, стендових систем, потокоорієнтованих схем руху, графічної комунікації та навігації, а також підсилюють роль видовищності й «подієвості» експозиції. Разом із цим закріплюється уявлення про виставку як «сцену» для масової аудиторії, де важливими є не тільки експонати, а й режисура огляду, керування щільністю людей, ритм переходів між зонами. Зростає потреба в уніфікованих візуальних правилах (маркування, шрифти, плакати, покажчики), що зменшують когнітивне навантаження та підтримують швидку орієнтацію. У підсумку закладаються принципи, що є актуальними й сьогодні: тематичне зонування, маркування як інструмент орієнтації, синтез архітектури, експоната й комунікації в єдину систему.

У першій половині XX століття виставковий простір поступово переходить від ремісничо-організаційних практик до професійного проектування. Посилюється увага до функції, конструкції, модульності та ясності візуального повідомлення; зростає роль типографіки, світла, навігації як засобів керування увагою. Також змінюється сама логіка створення експозицій: з'являється прагнення до стандартизації рішень (системи кріплень, модульні елементи, повторювані принципи побудови стендів), що пришвидшує монтаж і дає контроль якості. Важливо, що еволюція стосується не лише форм, а й організації виробництва експозиції: командності, синхронізації рішень, критеріїв оцінки якості — тобто виставковий дизайн оформлюється як поле, що узгоджує зміст, інтерпретацію та досвід відвідувача.

Друга половина XX століття характеризується розширенням інструментарію експозиції: зростає роль текстів, графіки, аудіо- та відеоматеріалів, реконструкцій, інтерактивних елементів. Експозиція набуває інфраструктурного виміру, де поряд із художньою концепцією значущими стають експлуатаційні параметри, підтримка та технологічна надійність рішень [2].

На початку XXI століття закріплюється людиноцентрична парадигма: сприйняття визначається не лише експонатом, а й мотиваціями відвідувача, соціальною взаємодією та фізичним середовищем (навігація, доступність, темп руху, видимість) [3]. У такій рамці дизайн переходить від «оформлення» до «керування умовами досвіду»: важливими стають точки входу, моменти зупинки, місця відпочинку, ширина проходів, видимі орієнтири. Це означає, що дизайн-чинники безпосередньо впливають на когнітивну залученість: просторові параметри, зокрема видимість експонатів, можуть змінювати стратегії уваги й пам'ять відвідувачів. З практичного погляду це підсилює значення ритму експонування, логіки маршруту, читабельності та узгодження інтерпретаційних матеріалів із просторовим сценарієм.

Останні десятиліття характеризуються переходом до матеріально-цифрових форматів експозиції: мультимедіа й інтерактивність змінюють експозиційну мову, вводячи нові типи взаємодії (мобільні гіді, VR/AR, сенсорні

інтерфейси) [4]. Водночас VR у музеях є не просто технологічним «доповненням», а зміною організації досвіду: виникають вимоги до сценарію, інтеграції в концепцію, ресурсів підтримки та компетентностей персоналу. Тому інноваційність цифрових рішень доцільно оцінювати передусім за якістю їх інтеграції в наратив, взаємодію та інтерпретацію.

Сучасний етап характеризується переходом від інклюзії як опції до інклюзії як стандарту, що потребує комплексних рішень у навігації, каналах подання інформації, просторових параметрах та сервісах [5]. Паралельно посилюється екологічний вектор: сталість стає системним критерієм проектування, який впливає на матеріали, конструкції, повторне використання, логістику та життєвий цикл виставок. У підсумку інновації в дизайні виставкового простору варто трактувати ширше за технології — як зміну норм і відповідальностей проектування в соціальній та екологічній площинах.

ВИСНОВКИ

Проведена етапізація дозволяє описати еволюцію дизайну виставкового простору як перехід від демонстрації колекції до складних середовищ комунікації, інтерпретації, залучення та соціальної взаємодії. В ході дослідження було проведено аналіз етапів розвитку дизайну виставкового простору та визначено основні сучасні напрями змін, що дозволяє системно оцінювати виставкові проекти та порівнювати їх за ключовими критеріями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Alberti S. J. M. M. Objects and the Museum. *Isis*. 2005. Vol. 96(4). P. 559–571. DOI: <https://www.doi.org/10.1086/498593>
2. Lake-Hammond A., Waite N. Exhibition Design: Bridging the Knowledge Gap. *The Design Journal*. 2010. Vol. 13(1). P. 77–98. DOI: <https://www.doi.org/10.2752/146069210X12580336766400>
3. Krukar J. et al. How the Visitors' Cognitive Engagement Is Driven (But Not Dictated) by the Visibility and Co-visibility of Art Exhibits. *Frontiers in Psychology*. 2020. DOI: <https://www.doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00350>
4. Shehade M., Stylianou-Lambert T. Virtual Reality in Museums: Exploring the Experiences of Museum Professionals. *Applied Sciences*. 2020. 10(11):4031. DOI: <https://www.doi.org/10.3390/app10114031>
5. Crippa D. et al. Sustainability, Museums, and Codes of Exhibition Design. *diid*. 2025. DOI: <https://www.doi.org/10.30682/diid8526j>

TVERDYI M., KHYNEVYCH R.

STAGES OF EVOLUTION AND MODERN VECTORS IN EXHIBITION SPACE DESIGN

The paper presents a historical and typological analysis of the formation and development of exhibition space design as an interdisciplinary project activity. The key stages of the evolution of exhibitions and museums are analyzed and modern vectors of innovation of the 21st century are summarized.

Key words: exhibition space, phasing of development, historical and typological analysis, museum exhibition.